

5.6. Фінансова грамотність як освітній ресурс старшокласників

Стан і результативність освіти громадян відносно показників економічного розвитку держави активно досліджуються сьогодні представниками різних наукових галузей: економіки, педагогіки, соціології, менеджменту, державотворення тощо, адже тріада *освіта-економіка-добробут* справедлива як для суспільства в цілому, так і для фінансового благополуччя окремої людини. Більшість науковців-економістів сходяться в тому, що з точки зору економіки в цілому, недостатній рівень фінансової грамотності широких верств населення зумовлює низький рівень залучення людей до споживання фінансових послуг, а отже – обмежує рівень і якість накопичень та інвестицій, що впливає у свою чергу на потенціал економічного зростання держави.

Поділяючи такий підхід до проблеми, додамо, що вирішення її лежить у площині педагогічної науки і практики, тобто ефективного опанування комплексу знань із фінансової грамотності ще за шкільною партою, зокрема старшокласниками, які відповідно до вікових особливостей здатні інтеріоризувати ці знання, тобто привласнити їх як цінність, що задовольняє актуальну життєву потребу, надати їм статусу ціннісної орієнтації як конструктивної системи установок на власний економічний добробут і працю на благо суспільства. Оскільки ціннісні орієнтації програмують діяльність людини на тривалий час, визначають основну лінію її поведінки в соціумі, то навчальний курс з фінансової грамотності, який розпочинає формування фінансової компетентності людини ще у вік шкільництва, визнається нами надзвичайно важливим освітнім ресурсом, результативність якого впливатиме на суспільно-економічну діяльність дорослої людини, тобто по суті зумовлюватиме її фінансове благополуччя.

Фінансова грамотність і фінансова освіта не є новими категоріями для світового досвіду навчання молоді. Кількість країн, які впроваджують програми фінансової грамотності, зростає щороку. Так, у Європі діє понад 180 таких програм¹. Успішні національні програми розроблені й впроваджені в США, Великобританії, Німеччині, Австрії. Хоча ринкові відносини визначають економічний статус Болгарії, Словенії та Польщі не так давно, проте і в цих країнах активно впроваджуються програми фінансової грамотності для різних верств населення. У більшості країн фінансову грамотність реалізують

---

¹ Danes, S. *Teen Financial Knowledge, Self-Efficacy and Behavior: A Gendered View* / S. Danes, H. Haberman // *Financial Counseling and Planning*. – 2007. – P.19

у рамках численних формальних і неформальних освітніх програм. Приблизно половина країн – членів Організації економічного співробітництва та розвитку – проводять національну політику розвитку фінансової освіти, пропонують таку освіту на основі державно-приватного партнерства. Посилаючись на дослідження програм підвищення рівня фінансової грамотності населення в 28 країнах Європейського Союзу², зазначимо, що найбільшу варіативність програм підвищення фінансової грамотності мають Великобританія, Німеччина, Австрія. Розмаїття проектів пропонується в Нідерландах, Франції, Польщі. У Болгарії, Латвії, Люксембурзі, Словенії, Румунії працюють міжнародні програми. Характерною ознакою для всіх країн є те, що основними цільовими групами є діти та молодь. Зарубіжними колегами проведено емпіричні дослідження, які виявили позитивну кореляцію між фінансовою освітою і фінансовою грамотністю³.

Отже, у школах України також вчитимуть дітей фінансової грамотності з метою формування в них фінансової компетентності, ураховуючи світовий досвід, тривалий вітчизняний досвід економічної освіти школярів, соціально-економічне замовлення суспільства й держави, особисті потреби учнів як споживачів освітніх послуг. У межах курсу «Фінансова грамотність» уже розроблено завдання, які можуть та мають бути інтегровані для розвитку цієї компетентності в обов'язкові предмети шкільної програми. На цьому наголосила міністр освіти і науки Лілія Гриневич під час відкриття Всеукраїнського турніру юних знавців курсу «Фінансова грамотність». Вона пояснила, що, навіть як вибірковий, курс «Фінансова грамотність» виконує важливе завдання підвищення обізнаності школярів у правилах успішного та відповідального поводження з грошима. «Фінансова грамотність – одна із ключових компетентностей Нової української школи, і вона вже закладена в закон «Про освіту». Фактично зараз в усі програми базової школи ми включили завдання, орієнтовані на розвиток фінансової грамотності, але це має бути здійснено більш системно і для всієї школи», – зазначила Гриневич. За словами міністра, сьогодні близько 27 тисяч учнів охоплено курсом. Фінансова грамотність має стати надбанням кожного, хто закінчив школу в Україні. Випускник в Україні повинен отримати ті компетентності, які

---

² *Organisation for Economic Co-operation and Development, Improving Financial Literacy: Analysis of Issues and Policies. – 2012. – 98p.*

³ *National Endowment For Financial Education. Young Adults' Finances Poll. – 2011.*

потім йому допоможуть стати успішною людиною. Фінансова грамотність є однією з таких компетентностей⁴

Яких труднощів слід очікувати педагогічній спільноті України на шляху до ефективної економічної освіти учнів у цілому, та формування фінансової грамотності зокрема? Світовий досвід показує, що справа ця досить складна, і якщо буде просто зведена до «модної» кампанії, то результати, скоріше за все, будуть деструктивними, ніж позитивними для суспільства. Підстави для такого твердження надають дослідження стану фінансової грамотності молоді й населення, проведені як у світі, так і в Україні.

Відповідно до результатів Програми міжнародної оцінки знань учнів (ПІСА) за 2012 рік, опублікованих Організацією економічного співробітництва та розвитку в 2014 році, молодь світу недостатньо володіє фінансовими питаннями⁵. Були досліджені результати тестів близько 29 тисяч учнів у віці 15 років щодо знань і навичок із фінансових питань, наприклад, розуміння банківської виписки, обчислення вартості кредиту, розуміння послуги страхування тощо. Кожний сьомий учень у 18 країнах Організації економічного співробітництва та розвитку, які брали участь у першому міжнародному оцінюванні фінансової грамотності, не в змозі прийняти навіть найпростіші рішення стосовно повсякденних витрат, лише один із десяти розв'язав складні фінансові завдання. У резюме доповіді наголошено, що фінансові питання актуальні для повсякденного життя 15-річних дітей, адже вони є споживачами фінансових послуг, зокрема, їм доступні банківські рахунки для онлайн платежів. Оскільки вони наближаються до завершення обов'язкової освіти, то мають здійснити один із перших у житті складних виборів: чи продовжувати освіту? за які кошти її фінансувати? якщо коштів замало, де і на яких умовах їх отримати?

Зазначене дослідження також «ламає» розхожий стереотип більшості педагогів про те, що знання з математики гарантують і фінансову грамотність. Дійсно, навички з математики і читання дуже тісно пов'язані з фінансовою грамотністю, і країни, які отримали високі оцінки з математики або читання, в основному мали хороші результати і з фінансової грамотності. Проте Австралія, Чеська Республіка, Естонія, фламандська частина Бельгії, Нова Зеландія отримали дещо вищі оцінки з фінансової грамотності, ніж очікувалося

---

⁴ *Режим доступу:* <https://osvita.ua/school/reform/58488/>

⁵ *Режим доступу:* <https://pon.org.ua/international/3318-nedostatnya-finansova-gramotnist-uchniv-rezultati.html>

з огляду на їхні досягнення в математиці і читанні. З іншого боку, учні Франції, Італії, Словенії, показали гірші, ніж прогнозовані, результати.

Серед проведених в Україні досліджень заслуговують на увагу: «Фінансова грамотність та обізнаність в Україні: факти та висновки» – соціологічне дослідження (2010); «Захист прав споживачів фінансових послуг в Україні: правовий аналіз» – експертне дослідження (2011); «Споживче кредитування в Україні: огляд ринку та практики» – експертне дослідження (2011)⁶. Результати дослідження характеризують нашого співвітчизника як необізнаного споживача фінансових послуг: має лише базові знання й навички; використовує лише найпростіші послуги, в основному – платежі; не відчуває себе комфортно щодо фінансових послуг та їх провайдерів; не відчуває себе захищеним у суперечці з фінансовою установою; не знає, що робити в разі виникнення проблем з фінансовою установою; не цікавиться фінансовими новинами; у питаннях фінансів в основному довіряє родичам і знайомим; не аналізує можливості сімейного бюджету тощо. Кожен другий громадянин України зберігає вільні ресурси вдома в готівковій формі, бо недостатньо обізнаний про фінансові установи й послуги, більшість не формує сімейний бюджет, не інвестують вільні кошти. Крім того, 39 % населення не мають банківських рахунків, не можуть скористатися навіть базовими фінансовими послугами, як от: оплата комунальних платежів через банк; користування банківським рахунком і пластиковою картою; споживчий кредит; користування послугою переказу грошей через банк; обмін валюти тощо. При різноманітті пропонованих фінансових послуг населення практично не користується інвестиційними послугами: купівля-продаж цінних паперів, формування додаткової пенсії за допомогою спеціальної депозитної програми, накопичувального страхового фонду або формування додаткової пенсії в недержавному пенсійному фонді.

Отже, громадян (і дорослих, і учнів) потрібно навчати соціально відповідальному використанню фінансів, базова фінансова грамотність є життєво важливою навичкою, а найефективнішими освітніми системами є ті, у яких поєднані державні й будь-які інші дозволені законом фінансові ресурси, надана автономія освітнім установам щодо доповнення базових навчальних планів іншими курсами за потребою учнів, педагоги підготовлені до реалізації життєво важливої місії, у

---

⁶ Бонд Р. *Фінансова грамотність та обізнаність в Україні: факти та висновки.* / Роберт Бонд, Олексій Куценко, Наталія Лозинська // *Проект USAID «Розвиток фінансового сектору» (FINREP).* – Київ, Грудень 2010. – 42 с.

тому числі, і до впровадження нових освітніх послуг.

Визнаємо, що для значної частини педагогів України саме прийняття економічних категорій для використання в освітньому процесі є непростим професійним кроком. Навіть прогресивно налаштовані освітяни іноді чинять опір: «...не слід механічно переносити в освітню галузь категорії ринкової економіки (ринок освітніх послуг, вартість освітньої послуги тощо) ... держава має забезпечувати «рівний доступ до якісної освіти», а не лише розвивати ринок освітніх послуг ... не слід абсолютизувати цей суто економічний підхід ... термін «освітня послуга» у громадській свідомості трансформує звичний статус «вчителька моя, зоре світова» до рівня персони, яка «надає послуги». Ще вчора треба було «серце віддавати дітям», а тепер достатньо лише професійно чи не дуже професійно надавати освітні послуги?!⁷. Переконані, що стрімкий економічний розвиток України як сучасної європейської держави сформує і в освітан, і в учнів та їхніх батьків стійку потребу набуття фінансової грамотності як важливої життєвої навички, а освітні установи (і державні, і приватні) матимуть достатній освітній ресурс для досягнення цієї мети, оскільки економіка знань у глобалізованому світі визначає конкурентоспроможність фахівців на сучасному ринку праці, економічний статус країн, регіонів, підприємств тощо.

Оскільки словосполучення «фінансова грамотність» одночасно є назвою навчального курсу, що є освітнім ресурсом, і позначає компетентність, яка є результатом освіти особистості, сформованим у процесі опанування теоретичного й практичного змісту, пропонованих умінь і навичок у межах цього освітнього ресурсу, то відповідно до проблематики статті, ми акцентуємо увагу на фінансовій грамотності як цілісному педагогічному явищі. Академічний тлумачний словник української мови⁸ пояснює, що одне зі значень слова «явище» – зовнішній вияв сутності предметів, процесів. Відповідно, на нашу думку, курс «Фінансова грамотність» є зовнішньою формою соціально-економічного змісту фінансової грамотності, сприяє формуванню фінансової компетентності як життєвої навички старшокласників у процесі опанування відповідних фінансових знань, економічних законів, категорій тощо, тобто може визнаватися освітнім ресурсом.

Виходячи із зазначеного, важливо уточнити зміст поняття

---

⁷ Режим доступу: <http://osvita.ua/blogs/49537/>

⁸ Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/javyshhe>

«освітній ресурс». На думку О.Геворкян⁹, освітні ресурси – це сукупність знань, умінь і підприємницьких навичок, що постійно розвиваються, використання яких сприяє збільшенню доходів громадянина, зростанню прибутків фірми та забезпеченню економічного розвитку держави в цілому. Освітній ресурс має унікальні характеристики: по-перше, він існує незалежно від простору, тобто може перебувати водночас в різних його частинах, не перешкоджаючи можливості його використання; по-друге, продаж освітнього ресурсу діє односторонньо: освіту не можна забрати назад, викупити, зате можна продавати освітній ресурс неодноразово, якщо це не суперечить закону. Крім того, проданий освітній ресурс залишається у власності продавця, тобто цілком очевидно, що продаж освітнього ресурсу – це не зовсім звичайний акт купівлі-продажу, оскільки не відбувається звичного відчуження блага. Це означає, що освіта не приватизується так само легко, як звичайне благо; по-третє, освіта знецінюється в часі, отже освітній ресурс, на відміну від матеріального, зазнає лише морального зносу; по-четверте, поки освіта не застосована на практиці, цінність її складно визначити.

Реалізується освітній ресурс через освітню послугу. Ми не прагнемо дискутувати з приводу «морально-аморально» вважати навчання в школі освітньою послугою, оскільки переконані, що реалізацію базового стандарту освіти (курукулуму) фінансує учневі держава, освітні ж курси понад стандарт фінансує або держава, або інші зацікавлені установи чи батьки. Якщо виходити із актуальної тези, що «гроші на навчання йдуть за дитиною», то найближчим часом саме освітня послуга затребуваного учнями (батьками, державою, підприємством, установою тощо) змісту стане товаром, який будуть пропонувати освітні установи, конкуруючи між собою за самого учня.

Освітня послуга як економічна категорія активно досліджується вітчизняними науковцями. Так, Б. Деревянко подає доктринальне визначення поняття «надання освітніх послуг»: діяльність підприємств, установ, організацій, громадян-СПД (суб'єктів господарювання) та окремих осіб (викладачів, майстрів, тренерів, вихователів, репетиторів тощо), виконувана для задоволення потреб людей (учнів, вихованців, студентів, аспірантів, докторантів та ін.), роботодавців та держави, з передачі протягом певного часу або постійно сукупності знань, умінь та навичок, що визначають певний їх

---

⁹ Геворкян Е.Н. Рынок образовательных ресурсов: аспекты модернизации: монография. – 2-е изд., испр. / Е.Н. Геворкян. – М. : МПСИ МОДЭК, 2006. – 384 с.

рівень або ступінь, не має матеріальної форми, не залежить від характеру результату, на платній чи безоплатній основі, що має цінову визначеність¹⁰. Хоча споживачами освітніх послуг є люди – вихованці, учні, студенти, аспіранти, докторанти тощо, проте зацікавленими в результаті цих послуг, тобто наступними споживачами знань цих людей, будуть вже підприємства, установи, організації – роботодавці, держава. Надають освітні послуги на державному рівні в основному навчальні заклади. Навіть Енциклопедія освіти визначає навчальний заклад як такий, що надає освітні (освітньо-виховні) послуги¹¹ Т.М. Боголіб указує, що послуга як економічна категорія – це споживання не просто корисних властивостей споживчої вартості, а й корисної дії. При споживанні послуги споживача цікавить не сам предмет, якщо він навіть і має місце, а його корисна дія. Послуги у сфері освітньої діяльності є наслідком праці, спрямованої на споживання. Ці види праці, з одного боку, збільшують частку духовних споживацьких благ у суспільстві, з іншого – самі є об'єктом споживання, однак вони не можуть бути використані з метою розширення виробництва. Отже, освітня послуга – це не матеріальна, а соціальна цінність¹² [

Повністю підтримуючи зазначене, додамо, що фінансова грамотність у першу чергу формує у споживача відповідальне ставлення до освітньої послуги: не розуміючи цінності тієї чи іншої освітньої послуги для власного життя, споживач не буде її опановувати навіть безкоштовно, проте, якщо цінність освітньої послуги для майбутнього благополуччя не викликатиме сумніву – споживач (у нашому випадку учень) обере її обов'язково і навіть знайде джерело фінансування свого навчання.

Ми не претендуємо на новизну зазначеного висновку, адже ще в класичному економічному розумінні послуга розглядалася як особлива споживча вартість праці, яка надає послуги не як річ, а як діяльність, ми переносимо це твердження в реалії нинішньої української освіти.

---

¹⁰ Деревянко Б.В. *Щодо визначення понять «надання освітніх послуг» та «надання послуг у сфері освіти»* / Б.В. Деревянко // *Вісник Запорізького юридичного інституту Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.* – 2011. – № 4 (57). – С. 92-109

¹¹ *Енциклопедія освіти* / Гол. ред. В. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с. – С. 538.

¹² Боголіб Т. *Характер і особливості ринкових відносин у системі вищої освіти* / Т. Боголіб // *Підприємництво, господарство і право.* – 2006. – № 8. – С. 57-61. – С. 57..

Сьогодні в Україні у «Статистичній класифікації продукції» як центральній статистичній класифікації, розробленій Державним комітетом статистики України й затвердженій наказом Держкомстату від 07.10.2011 р., у розділі 85 «Послуги у сфері освіти» представлено й описано понад 60 позицій послуг із розподілом їх на конкретні види¹³, що підтверджує правомірність використання категорії «освітня послуга» в діяльності установ освіти різного рівня.

Отже, навчальний курс «Фінансова грамотність» може бути впроваджений як у базовий навчальний план закладу освіти, так і реалізований як освітня послуга у межах освітнього ресурсу.

Протягом останніх 20-ти років науковцями, учителями, методистами інститутів післядипломної педагогічної освіти, фахівцями громадських організацій активно створюється науково-методичне забезпечення навчального курсу «Фінансова грамотність» для учнів різних класів. Констатуємо, що маємо сьогодні в Україні значну кількість посібників для вчителів, робочі зошити для учнів.

Стосовно навчання фінансової грамотності актуальні посібники: Воронцова Т. В., Пономаренко В. С. та ін. Вчимося жити разом. Посібник для вчителя з розвитку соціальних навичок у курсі «Основи здоров'я» (основна і старша школа). – К.: Видавництво «Алатон», 2016; Голлоб Рольф, Крапф Петер. Живемо в демократії. – К.: Основа, 2016.; Довгань А.І. Реалізація наскрізної змістової лінії «Підприємливість та фінансова грамотність» у навчальних програмах 5-9 класів /А.І. Довгань, О.В. Часнікова // Інформаційно-методичний збірник / за заг. ред. І.Г. Осадчого, О.В. Матушевської. – Біла Церква: КВНЗ КОР «Академія неперервної освіти», 2017. – №6(200); Зелений пакет. Посібник для вчителя. – К: ТОВ «Видавничий будинок «Аванпост-Прим», 2002; Методичний poradник: організація та зміст освітнього процесу у 2017/2018 навчальному році: інформаційно-методичний збірник /за заг. ред. І.Г. Осадчого, О.В. Матушевської. – Біла Церква: КВНЗ КОР «Академія неперервної освіти», 2017 та ін.

Створено й розміщено на інтернет-ресурсах електронні версії посібників курсу для 2-3-4 класів початкової школи: Рябова О.Б., Криховець-Хом'як Л.Я., Чарторинська Л.І. (заг. ред. Смовженко Т.С.) «Фінансова абетка» (навчально-методичний посібник та робочий зошит для учня). Колективом авторів: Довгань А.І., Часнікова О.В., Ткаченко О.В., Рябова О.Б., Лапішко З.Я. та ін. (заг. ред. Смовженко Т.С.) створено електронні версії навчально-методичних посібників та робочих зошитів для учнів основної школи:

---

¹³ <http://www.proagro.com.ua/reference/promua/skp/7454.html>

«Родинні фінанси» 5 клас; «Фінансово-грамотний споживач» 6 клас; «Фінансова культура» 7 клас; «Прикладні фінанси» 8 клас; «Економіка і фінанси» 9 клас.

Підготовлено інтерактивний електронний посібник з курсу «Фінансова грамотність» для учнів старших класів загальноосвітніх навчальних закладів колективом авторів за загальною редакцією доктора економічних наук, професора Смовженко Т.С. Курс складається з 15 розділів, які об'єднують 30 взаємопов'язаних уроків. Кожен урок містить мультимедійні матеріали для пояснення теми: малюнки, анімації, звуковий дикторський супровід тощо. Для самостійної перевірки знань учнями передбачені інтерактивні завдання, тести. Наявні словник термінів і настанова користувачу щодо роботи з посібником. Сучасний інтерфейс розроблено для подвійного використання на ПК (управління мишкою) і планшетах (тач-скрін).

Розроблено й апробовано навчальні програми і посібники для вчителів колективом авторів у складі З.В. Філончук, О.Б. Рябова, О.В. Часнікова, В.В. Рисін, А.І. Довгань, М.І. Хмелярчук за заг. ред. Смовженко Т.С.: «Фінансова грамотність» (програма спецкурсу для слухачів курсів підвищення кваліфікації очно-дистанційної форми, 36 год.; «Фінансова грамотність в основній школі» (навчальна програма спецкурсу для слухачів курсів підвищення кваліфікації); «Фінансова грамотність у початковій школі» (навчальна програма спецкурсу для слухачів курсів підвищення кваліфікації); «Спецкурс із фінансової грамотності для підвищення кваліфікації педагогів основної школи» (навчально-методичний посібник); «Спецкурс із фінансової грамотності для підвищення кваліфікації педагогів початкової школи» (навчально-методичний посібник).

Створено навчальні програми і посібники для батьків: Кікінеджи О.М., Сампара О.В., Рябова О.Б., Ткаченко Н.В., Лапішко З.Я. та ін. (за заг. ред. Смовженко Т.С.) «Відкриті родинні студії «Фінансова мудрість родинної педагогіки» (навчальна програма курсу для батьків) та навчально-методичний посібник для батьків із відповідною назвою¹⁴

Процес розробки навчально-методичного забезпечення процесу формування фінансової грамотності як компетентності триває. Співробітниками Інституту педагогіки НАПН України розробляються й готуються до друку Концепція економічної освіти в гімназіях та

---

¹⁴ *Режим доступу:* <https://imzo.gov.ua/kurs-finansova-gramotnist/>.

ліцях України, підручник «Економіка. 10-11 класи» (профільний рівень), збірник програм курсів за вибором економічного спрямування.

Відповідно до концепції Нової української школи вводяться в освітній процес наскрізні освітні лінії, серед яких і «Підприємливість і фінансова грамотність». Вона передбачає навчання молоді таким навичкам, як: раціональне використання коштів, планування витрат, заощадження, реалізація лідерських ініціатив, успішна діяльність у технологічно швидкозмінному середовищі, додамо ще – раціональне управління сімейним бюджетом, тобто саме ця лінія, на наше переконання, відіграватиме роль провідної, бо її результати бажані і для учнів, і для їхніх батьків, і для держави як сформована фінансова компетентність, що й дає підстави визначати її як освітній ресурс старшокласників. До того ж зазначена наскрізна змістовна лінія є спільною для всіх початкових предметів, тобто є засобом інтегрування навчального змісту, корелюється з окремими ключовими компетентностями, сприяє формуванню ціннісних і світоглядних орієнтацій особистості, передбачає розв'язування завдань реального змісту, виконання навчальних проєктів, роботу з різними джерелами інформації, що суттєво посилює привабливість фінансової грамотності та економічних знань у цілому.

Особистий професійний розвиток автора статті як викладача курсу «Фінансова грамотність» та автора навчальних матеріалів за цим курсом відбувався в міжнародних проєктах економічної освіти. У 2003 році у складі групи викладачів Східної Європи брала участь у чотирьох навчальних семінарах (м. Бухарест, Львів, Вільнюс, Мінськ), на яких навчання проводилось за програмою НРЕО викладачами провідних університетів США. За результатами проєкту отримано сертифікат про успішне навчання і можливість вести тренерську роботу. Згодом, у 2005 році як успішний тренер пройшла двотижневе стажування в навчальних закладах Америки (Політехнічний університет штату Колорадо, Військово-повітряна Академія США, коледж Колорадо-Спрингс). У 2007-2008 рр. увійшла до складу творчої групи МОН України з розробки Концепції споживчої освіти, навчальних програм для учнів 1-12 класів, навчально-методичних посібників для вчителів. Навчально-методичні матеріали автора щодо формування фінансової компетентності старшокласників було презентовано на Всеукраїнському науково-практичному семінарі для методистів та проректорів ОШПО «Впровадження споживчих знань у загальноосвітніх навчальних закладах» (2007 р, м. Київ), на регіональному науково-практичному

семінарі для методистів і вчителів «Впровадження споживчих знань у загальноосвітніх навчальних закладах» (2007 р., м. Харків).

Зазначене дозволяє стверджувати, що впровадження фінансової грамотності як освітнього ресурсу зумовлює потребу розробки комплексного науково-методичного супроводу професійної діяльності педагогів, оновлення професійних знань як учителів, так і керівників освіти різного рівня, адже профілізація, спеціалізація, індивідуалізація навчання набули сьогодні, крім актуальності, ще й статусу особистісного запиту замовників освіти, особливо в аспекті фінансової грамотності та економічної освіти в цілому. Один з авторів навчальних матеріалів програми економічної освіти Ноель Мак-Інніс (McInnis, 1971) характеризує її особливості, зазначає, що загальні курси з багатьох дисциплін практично не потрібні через те, що їх автори прагнуть охопити всю скільки-небудь важливу інформацію. Ці курси могли б стати корисними, якби вони будувались так, щоб передати п'ять чи шість основоположних принципів та концепцій свого предмета, приводячи тільки необхідну й достатню інформацію, потрібну, щоб ці принципи «оживити», що під силу, на нашу думку, саме фінансовій грамотності.

Сьогодення освіти розмаїте, варіативне, одночасно схвалюване і критиковане, проблемне і передбачуване, у цілому позитивне й прогнозоване. Освіта як категорія в XXI ст. досліджується багатьма галузями наукового знання, бо саме в системі освіти (державної, приватної, громадської тощо) можлива трансформація знань, трансляція їх від покоління до покоління, формування фінансової грамотності особистості на всіх рівнях її функціонування: учня-студента-працівника-громадянина-державного діяча тощо.

Розуміння фінансової грамотності як здатності громадян здійснювати облік витрат і доходів, короткострокове і довгострокове фінансове планування; оптимізувати співвідношення між споживанням і заощадженням; розуміти особливості різноманітних фінансових продуктів і послуг, володіти актуальною інформацією про ситуацію на фінансових ринках, будувати своє життя й діяльність на основі фінансової компетентності зумовлює актуальну потребу впровадження в такого освітнього ресурсу, як фінансова грамотність.